

רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת, וא"ר חסדא ובו ביום, ואמר רב יוסף ואפילו בשבת.

עין איה

מכל הענינים הפרטיים, ואיננה משתנה מכת שום שינוי ומקרה פרטי.

לח. א"ל תענית חלום הוא, וא"ר ב"מ אר"ח ב"ג א"ר יפה תענית לחלום כאש לנעורת, ואר"ח ובו ביום, וא"ר יוסף ואפילו בשבת. האדם הבריא בגופו ובנפשו, שהולך בדרך ישרה ולא עוית דרכיו ולא טמסם רגשותיו ע"י חשבונות רבים, מוכן הוא להרגיש בכל דבר העומד מצד החכמה העליונה, להרגיש על ידו כמה שנוגע להטבת דרכיו בסורם מעט מדרך הנכונה, גם ברושם דק וקל. והנה החלומות הם ביחש המעמד המוסרי של האדם, מה שהוא הטעם והנטייה למצב החומרי. האדם שטבעו שלם ירגיש נטיה לדברים שמבריאים את גופו, וכמו נטיה מתנגדת לדברים שיוכלו לגרם לו היוק גופני. אם יבא איזה דבר לתוך הקנה, יתקומם השיעול לעומתו לגרשו טרם שיתרש להיוק. וכמוהו רבים מדרכי החסד שאנו רואים ביצירה הגופנית, שהוכנו דרכי ההרגשה להשמר מכל נזק בהתחלתו. ואם ישם האדם לב להדבר המורגש לו ינצל מההיוק, ואם יקשה לבבו וילך מנגד לטבעו הפנימי, ואל הוזהרה הסיפורית בפנימיותו לא יטה אוזן, אז תגדל הרעה, עד שיהי נצרך לאמצעיים גדולים וקשים להנצל ולהעזר מהרעה שכבר השתרשה בקרבו, תחת אשר בשומו אל לב בעוד היתה זאת הרעה בראשית צמיחתה, ה' יכול על נקלה להשמר ממנה. והנה ראשית כל נפילה מוסרית מתרקמת במצב הנפש פנימה במחשבה ורגשי לב. ע"כ כאשר יפול האדם במצבו הפנימי ממדרגה שהי' עומד עלי', ויהי' נוטה יותר אל דרך הבהמות והחומריות הגסה ע"פ פנימיות מצב נפשו, שבהשתרש דיעות כאלה בצאתן ממדרגות רגשי לב והרהורים למצב הסכמות מעשיות, יביאוהו למעשים רעים והשחתות גדולות. זאת היא מדרכי החכמה העליונה, שלפי מצב נפילה רוחנית באדם כן יבעתוהו חלומותיו. ובהיותו רזוי לחפש דרכיו ולתקן ולקומם מיד את נפילתו, העומדת רק בתור נטיה והכנה, הנה קלע אל המטרה שאליה נוסדו טבע החלומות ביצירה בכלל. ע"כ כאשר ע"פ רוב הנטיות הרעות יבאו באדם ע"פ הטייתו ביותר מן המדה אל נטיותיו החומריות, בתאוות גופניות והנלוות עליהן מהמדות הרעות הבאות לרגלן, כעס גאוה קנאה וכיר"ב, ע"כ בשומו אל לב למצב נפשו פנימה, ובמצאו את תוכן החלום שהוא מתאים אל תכונתו וקלקולה, הנה החכם ימהר להסיר הנטיה הבלתי נכונה, בהקדישו היום לתענית להגביר כחו הנפשי הנוטה לטוב ולקדושה, אז יכלו ויאבדו אותם הרשמים הפנימיים שגרמו את מחזה החלום המחריד, ותשוב לו שלות צדיקים במילואה. יפה תענית לחלום כאש לנעורת, כי הנטיה הרעה

לח. 1. שמות לא, יד. 2. עפ"י תהילים כה, ח.

בעודה חלושה, היא מתבטלת תיכף בהריחה ריח ההתגברות הרוחנית ולא ישאר לה זכר. אמנם כ"ז הוא כאשר ימהר האדם להכריע את הצד הטוב, עד שלא הספיקו עדיין המעשים שבפועל להתרקם לפי דרך הנטיה השפלה שהתחילה להתחולל בנפשו הפנימית. אבל כאשר ימים יעבורו, וע"פ הנטיה שכבר מצאה לה מקום בנפש יעברו ארחות חיים בפועל, או תחזוק ע"י פעולות ממשיות, ומדות יוצאות בצורתן הרעה אל הפועל. אז אין הדבר בטוח שיספיק משקל של תענית יומי להכריע את הכף, לישר את הנטיה. כי בהשתרש הדבר צריך חיפוש יותר נמרץ ובחינה יותר חודרת, אם כבר הושרשה הנטיה ללא צדק לחפצים כזובים ודמיונים מתעים מקרב נפשו. ע"כ רק בו כיום ההבטחה חזקה ששוב תשוב השלוח הנפשית ועמה תוצאותיה הטובות ע"י התענית הבאה לרגלי החלום המורגש.

והנה השבת באה לרומם את הקדושה הכללית והפרטית, "קודש היא לכם". עונג השבת באכילה ושתייה נכבד הוא מאד, כל זמן שיוכל האדם לרומם את כחותיו הטובים הרוחניים לרגלי התחזקות הכוחות הגופניים. אמנם החלום המכעית בא לאות כי אין שלום פנימי באדם, כי נטייתו החומרית הבהמית התגברה עליו עד שקרוב הדבר שתמשכהו ברשתה ויפול גם כמעשים רעים, ע"כ אין העידון החיצוני מוסיף לו אז ברכה, כי מה בצע שיתענג בשעה הקטנה של האוכל והמשתה, אם בקרבו חסתער סערת לב מאבדן השמחה הרוחנית הטהורה הממלאת תמיד לבותיהם של צדיקים וישרי דרך. ע"כ העונג האמיתי ישוב לו במלאו [את] נפשו בדבר אשר היא מרגשת בו חסרונה, בחיים שקטים ועידון פנימי, בהישירו משקל דרכי חייו ושומו גבול לכוחות נפשו, שיעזדו בסח דרכם בדרך החיים והטוב ולא יניח להנטיות החומריות, שכבר בא האות שהרחיבו את צעדיהן יותר מהראוי, להתחזק עוד יותר ע"י הגסות שיעיב עליהם התענוג החומרי של מאכלים ערבים ומעדנים, שעלולים להמשיך ביותר את האדם אל נטיה לחיים גסים בהמיים, בעת שמצב נפשו עומד בהתרגשות, ואין שמחת לבבו עמו מפני כיעתותי לילה. ע"כ טוב לו שימשך ידו מזה, ויתעדן כעונג פנימי הבנוי ע"פ הנטיה היותר פנימית שבנפש, שהוא עונג אמיתי, שרוחו יתחזק על ידו ונפשו תחגור עז ובטחון, ושמחה בד' הטוב וישר המורה חטאים בדרך², ע"כ א"ר יוסף ואפילו בשבת.

ובכלל הננו למדים שעניני החלומות עיקר הוראתם הוא מפני שבהיותם מרעישים ומבהילים הוא אות על מצב הנפש שאינה בתומתה. כי שלות צדיקים הפנימית היא מחוברת תמיד עם תם דרכם וטהרת לבבם, ובסור אדם מדרכי ישרים תסור ממנו שלותו הפנימית. אמנם יוכל למלא ריקניותו ע"י סערת החיים החיצוניים, בשחוק עליונים ומשתה שמנים, או ישכח את מצבו

הלכות תשעה באב

תקמט תעניות ארבע צומות וכו' ה' סעיפים:

ב וד' ימים הם. יום ג' כחשירי, שבו נהרג גדליה בן אחיקם ונכבה גחלת ישראל הנשארת וזה היתה סיבה לתגבורת הצרות. ועשרה בטבת, שבו סמך נבוכדנצר הרשע על ירושלים כדכתיב במלכים [ג' ס' (6)] ובירמיה [נג (7)] שבשנה התשיעית למלכות צדקיהו

בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבוכדנצר וכל חילו על ירושלים, ויחזקאל שהיה כבבל עם גלות יכניה גילה לו הקב"ה זה נבואה באותו היום כדכתיב ביחזקאל [מ' ב' - א' (8)] 'ויהי דבר ד' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר' 'בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום הזה סמך מלך כבל אל ירושלים בעצם היום הזה', כלומר שצוה לו לכתוב שם היום היינו החדש וגם היום הזה הפרטי וכתב בעשור לחדש העשירי, ולא ידע הנביא על מה צוה לו לכתוב כן, ואחר שכתב גילה לו דע לך כי סמך מלך כבל אל ירושלים בעצם היום הזה, וכזה ראו הכל הנבואה האמיתית שכבבל נתגלה להנביא אותו יום ואותו שעה דעצם היום מקרי עיצומו של יום כחצות היום, ועל כי היו אז נביאי שקר שהטעו את ישראל כמו חנניה בן עוזר וחכיריו

א דבר ידוע שמצות עשה מן התורה לזעוק ולהתחנן על כל צרה שלא תבא ולהתענות בהם, ויתבאר בהלכות תענית. ויש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, ובזכרון דברים אלו נשוב להטיב כדכתיב (ויקרא ט' ט) 'והתדרו את עונם ואת עון אבותם' [רמב"ם פ"ה מפעולות (ס"ה)]:

שהתנבאו שבת המקדש לא יחרב וישראל לא יגלו מעל אדמתן וחזקו ידי עובדי עבירה, וירמיה שהוכיחן שישוכו אל ד' ואם לאו יחרב בית המקדש וישראל יגלו הושיבוהו בחצר המטרה ושמוהו כבוד של טיט כמבואר בירמיה (מקסס טו-טז), על כן הודיע ד' ליחזקאל הנביא כבבל שירמיה נביא אמת וניבא כבבל כל מה שאירע בארץ ישראל. ועל כי בעשרה בטבת היתה התחלת הצרות על כן קבעוהו לתענית לדורות. ונמצא בשם הקדמונים דאלמלי היה חל עשרה בטבת כשבת היה דוחה שבת, מפני דכתיב ביה 'בעצם היום הזה' כמו ביום הכיפורים [נ"י נטמן מק' נטס אגדהס], ואנן לא קיייל כן כמו שיתבאר (ס"ט) טקן ס"ט: